

DICK HICHENS-BERGSTRÖM:

Norge och Vietnamdramat

De allvarliga politiska dissonanser mellan USA och Sverige som blev en följd av Vietnamkriget är i gott minne. Dessa tog sig som bekant uttryck i att ambassaderna i Stockholm respektive Washington stod utan ambassadörer i nästan två års tid (1973-74). Medan Nixon-administrationen efter ambassadör Jerome Hollands hemkallande 1972 icke återbesatte posten i Stockholm, utsåg den svenska regeringen en ambassadör i Washington som dock aldrig mottogs i den amerikanska huvudstaden. Först under 1974 normaliserades förbindelserna. Då hade tänkandet i Stockholm reviderats så tillvida som den först utsedde ambassadören, en socialdemokratisk tidningsredaktör och riksdagsman, replacerades av en erfaren karriärdiplomat, dåvarande chefen för UD:s politiska avdelning Wilhelm Wachtmeister.

I en i fjol i Oslo utkommen amerikansk diplomatmemoar – "Bak ambassadens murer" (Cappelens förlag) – berättas hur nära det var att Norge hamnade i samma djupfrysning som Sverige. Författaren, minister John C Ausland, var andre man vid USA-ambassaden i Oslo de aktuella åren. Historien belyser hur viktigt det kan vara att speciellt i krislägen "the man abroad" har en så stark ställning hemma att man lyssnar på honom och att han därigenom kan föranleda omprövning av i hastigt mod tillkomna beslut. Den man det rör sig om i detta fall var Auslands chef, ambassadören Philip K Crowe.

Crowe var republikan, en politisk utnämning, lojal Nixonman men samtidigt – efter poster i så olika länder som Ceylon och Sydafrika – rätt mycket av karriärdiplomat. Hans personliga engagemang i livet var World Wild Life Fund. Under Vietnamkriget blev Crowe i Oslo en omstridd person; det var inte lätt att företräda Nixon i Norge med tanke på hur norsk opinion följde hack i häl på svensk vad gällde Vietnam, låt vara att den väl aldrig blev så inflammerad som hos oss.

I mars 1971 tillkännagav regeringen Bratteli, som då nyligen avlöst den borgerliga regering-

en Per Borten, sin avsikt att upprätta diplomatiska förbindelser med Nordvietnam. Det var axiomatiskt – och mer än lättbegripligt – att den amerikanska diplomatin på allt sätt, vanligen i diskreta former, verkade för att något norskt erkännande i Hanoi icke skulle komma till stånd. Ett sådant steg var onekligen drastiskt om man beaktar Norges Nato-tillhörighet och USA:s krigföring mot just Nordvietnam. Följaktligen, berättar Ausland, utlöste det norska erkännandebeslutet en fullkomlig "explosion i Vita Huset". President Nixon beordrade State Department att hemkalla Crowe från Oslo.

Av en tillfällighet besökte Crowe Washington när Nixon fattade sitt vredgade beslut. Crowe framhöll för utrikesminister Rogers att den tilltänkta åtgärden skulle förgifta de norsk-amerikanska förbindelserna för kanske lång tid framöver och begärde omprövning. Efter enträget bearbetande av Rogers gick denne till slut med på Crowes önskan att söka förmå president Nixon att återkalla sin egen instruktion. Detta lyckades också och den befärade nedtrappningen kom aldrig till stånd. Vid ett annat tillfälle ingrep Crowe för att förhindra att en grupp Nixonanhängare begav sig till Oslo för att hos det norska stortingets Nobelkommitté utverka fredspriset åt Nixon. Det är lätt att föreställa sig vilka kontraproduktiva effekter en sådan framstöt skulle haft på en redan upprörd norsk opinion.

Sanktioner i form av nedtrappning eller avbrytande av de diplomatiska förbindelserna är lätta att sätta i verket – och kan till och med framstå som heroiska eller modiga – men svåra att upphäva. Syftet att markera onåd borde, kan man tycka, kunna uppnås utan att åtminstone civiliserade länder just i politiskt spända lägen avstår från sina nyttigaste interlokutörer. Men sådan är nu praxis – hur många gånger har tex inte Iran och Irak avbrutit förbindelserna? Det långa interregnum som i början av 1970-talet förekom mellan Sverige och USA tjänade naturligtvis intet vettigt syfte. För det

allierade Norge kunde troligen en långvarig amerikansk kallställning ha blivit en ännu allvarligare affär än den som drabbade det neutrala Sverige.

Memoarförfattaren Ausland karakteriserar Norge som "en orolig Natoallierad". Han åsyftar härvid inte bara Vietnamtragedin utan också den ytterligt kritiska hållning man i Oslo intog vad gällde USA och den famösa överstejuntan i Grekland. Dagsläget 1980 jävar inte påståendet – här tänker jag på den politiska oron i Norge kring frågan om förhandslagring av tung amerikansk krigsmateriel på norskt område.

Två randanteckningar till slut.

Norges upptagande av förbindelser med Hanoi visade sig bli inte alldeles utan fördelar för de dåtida hökarna i Washington genom att den norske Pekingambassadören sidoackrediterades i Nordvietnam. Därmed fick Washington genom norrmännen en kanal till Hanoi som enligt Ausland – ehuru papperen härom ännu inte frigivits – medförde att norska ämbetsmän kom att efter amerikansk bedömning spela "en

nyttig roll" för den senkomna fredliga lösningen på Vietnamkonflikten. Bland andra kanaler fanns som bekant också en svensk och en italiensk.

Vietnamkonflikten är ännu inte slut. För den som intresserar sig för konfliktens efterbörd, närmare bestämt utvecklingen i Cambodja och Vietnams roll i det sydostasiatiska dramat, finns en nyutkommen bok av utrikesredaktören i den konservativa (alltid lika underhållande som kontroversiella) Oslotidningen Morgensbladet, Frank Bjerkholt. Boken heter "Vietnam – det stora bedrägeriet" (Gyldendal). Där skildras det sk Vietnamsyndromet på ett sätt som ställer många i Sverige invanda begrepp på huvudet. Det är en formlig "demaskeringsprocess" som den norske tidningsmannen anställer, vari ingredienser av fakta och överdrifter flyter ihop. Det en gång i Sverige och Norge, ja i hela västvärlden hyllade Hanoi framstår i Bjerkholts ögon som en brutal angräparstat. Vietnamdramats tragiska djupdimension tycks vara ändlös.